

4. Желая шахтерам крепкой кровли над головой и мягкого угля. — Виктор Полтавец [Електронний ресурс] / Укррудпром. — Режим доступу: <http://www.ukrrudprom.ua/digest/dcewsasaa220808.html>

5. Залознова Ю. С. Управління персоналом вугільної шахти: оцінка стану та стратегії розвитку: Монографія / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2008. — 380 с.

6. Из выступления Министра угольной промышленности Украины Ю.П. Ященко на пленуме ЦК ПРУП 6 апреля 2010 года // Сбойка. — 2010. — № 3. — С. 6.

7. Минуглепром Украины: средняя зарплата шахтера в 2008 году увеличится до \$600 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.rabotaplus.com.ua/articles/1616.html>

8. На постоянную работу требуются молодые специалисты // Шахтер Украины. — 2007. — 16 февр. — С. 4.

9. Не снижать число аварий, а предотвращать их полностью // Сбойка. — Февраль—март 2006. — № 2—3. — С. 30—34.

10. Первый звонок в Школе министра // Сбойка. — Март 2007. — № 3. — С. 8—9.

11. Підсумки роботи підприємств мінуглепрому у 2007 році [Електронний ресурс] / Міністерство вугільної промисловості України. — Режим доступу: http://www.mvp.gov.ua/mvp/control/uk/publish/article?art_id=71663&cat_id=52294

12. Цена шахтного уклона [Електронний ресурс] / Еженедельник 2000. — 2009: Режим доступу <http://www.2000.net.ua/b/64467>.

Стаття надійшла до редакції 4.06.2010 р.

УДК 331.526

Т. А. Заяць, д-р екон. наук, проф.,
Рада по вивченню продуктивних сил України
НАН України

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ, ОРІЄНТОВАНОЇ НА ОБМЕЖЕННЯ БІДНОСТІ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто специфіку формування соціальної політики в умовах циклічного розвитку економіки. Розкрито економічні причини можливого поширення проявів крайньої бідності в умовах соціально-економічної нестабільності. Визначено стратегічні напрями формування соціальної політики, орієнтованої на обмеження бідності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бідність населення, соціальна політика, механізм реалізації, пріоритети та стратегічні напрями.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрена специфика формирования социальной политики в условиях циклического развития экономики. Раскрыты экономические причины возможного распространения проявлений крайней бедности в условиях социально-экономической нестабильности. Определены стратегические направления формирования социальной политики, ориентированной на ограничение бедности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: бедность населения, социальная политика, механизм реализации, приоритеты и стратегические направления

ANNOTATION. Specific character of formation of social policy in a cyclical economy is considered. The economic reasons for the possible spread of extreme forms of poverty in terms of socio-economic instability are solved. The strategic directions for the formation of social policies aimed at limiting poverty are determined.

KEY WORDS: poverty of population, social policy, the implementation mechanism, priorities and strategic directions.

Постановка проблеми. Соціально-економічна нестабільність та незавершеність трансформаційних перетворень вимагають визначення головних пріоритетів та перспективних напрямів соціальної політики, орієнтованої на обмеження проявів крайньої бідності, ймовірність яких істотно зростає в сучасних складних соціально-економічних умовах. Вочевидь, реалізація соціальних завдань вимагає змін у здійснюваній економічній політиці з метою упередження застійних форм безробіття, неформальної зайнятості та неофіційних міграційних потоків. Наразі виникає система досить вагомих фінансово-економічних обмежень та ризиків, які ускладнюють реалізацію успішного курсу на соціальне піднесення в країні та її регіонах. Однак навіть за цих умов держава повинна підтримувати на соціально прийнятному рівні життєвий рівень населення, який, в свою чергу, є основою формування і підтримки попиту на товари і послуги на внутрішньому споживчому ринку, а відтак слугує одним з чинників стимулювання економічного розвитку в країні та її регіонах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування та реалізації сучасної соціальної політики знаходяться в центрі уваги таких відомих українських учених, як С.І. Бандур, І.Ф. Гнибіденко, А.М. Гриненко, В.М. Данюк, Т.М. Кір'ян, А.М. Колот, В.І. Куценко, Е.М. Лібанова, В.М. Лич, І.С. Лісгор, В.О. Мандебура, О.В. Макарова, Є.В. Мартякова, О.Ф. Новікова, І.Л. Петрова, В.М. Петюх, В.О. Покришук, Н.В. Ушенко, Л.В. Шаульська. В наукових працях цих вчених досліджено та обґрунтовано вихідні методологічні засади формування цієї політики, її принципи та конкретні засоби реалізації. Проте чинник циклічності економічного розвитку, коливань ринкової кон'юнктури вносить певні

корективи у процес формування соціальної політики та обґрунтування її основних структурних складових.

Мета статті полягає у визначенні пріоритетних стратегічних напрямів сучасної соціальної політики, орієнтованої на обмеження бідності в країні та її регіонах.

Виклад основного матеріалу. Тривале у часі і непродуктивне за результатами реформування економіки країни перетворило її на одну з найбідніших країн Європи, вагома частка населення якої фактично не може задовольняти базові соціальні потреби в збереженні здоров'я, одержанні освіти, забезпеченні належними житловими умовами внаслідок низького абсолютного рівня трудових доходів та практичної недоступності для широких верств населення високоякісних соціальних послуг через неадекватність їх вартості реальним витратам на відтворення робочої сили.

Наразі Україна опинилася у складному соціально-економічному становищі. Запроваджені антикризові заходи не завжди досягають визначеної мети внаслідок суперечностей між інтересами різних політичних сил, невідпрацьованості механізму їх реалізації на державному, регіональному та локальному рівнях. Соціальні наслідки кризових явищ в економіці країни населення відчуває повною мірою через скорочення реальних доходів, інфляцію та безробіття, зовнішній борг держави, нестабільність функціонування банківської системи. За даними офіційної статистики за відносним виміром (споживанням населення нижче за 75 % його медіанного рівня у розрахунку на умовного дорослого) рівень бідності в Україні становить 26,6 % (за світовими пороговими значеннями частка населення, яке проживає за межею бідності, з погляду економічної безпеки не повинна перевищувати 10 %). Якщо не обмежуватися показниками особистого споживання, а враховувати такі чинники, як забезпеченість населення житлом в межах санітарно-гігієнічних норм, доступність якісних медичних та освітніх послуг, майновий статус та інші соціально значущі фактори, реальні параметри відносного безробіття в Україні будуть значно вищими, особливо у сільській місцевості з обмеженою сферою докладання праці. Наочною є проблема формування всіх структурних складових грошових доходів населення у сільській місцевості та малих містах — якщо у цілому в Україні питома вага домогосподарств з найнижчими грошовими доходами становить 20,2 %, то у сільській місцевості — 33,6 %.

Поширенню бідності в Україні сприяє зростання низькопродуктивного неформального сектора економіки, представленного незареєстрованою підприємницькою діяльністю з обмеженим чи-

сельним складом працюючих, і відповідно неофіційними тіньовими доходами. Чисельність зайнятих у неформальному секторі економіки лише протягом 2000–2008 рр. зросла у 1,6 разу, досягнувши 4,6 млн осіб, тобто практично кожний п'ятий працював у цьому сегменті. Якщо у 2000 р. цей сегмент зайнятості становив 3,0 %, то у 2008 р. — 21,8 %. Найвищі темпи приросту неформальної зайнятості спостерігалися у будівництві, на транспорті, у сфері послуг. За останні роки за даними офіційної статистики майже кожен тринадцятий працівник був працевлаштований без належної реєстрації, тобто фактично через домовленість з роботодавцями; на таких умовах був зайнятий кожний другий працюючий сільський житель. Зрозуміло, що така форма забезпечення зайнятості населення не сприяє подоланню бідності працюючого населення.

Визнаючи об'єктивність економічних та соціальних причин існування бідності у будь-якій країні, необхідно у соціальній політиці прагнути до того, щоб обмежити її крайні прояви і упередити подальше поширення хронічних, застійних форм як найбільш небезпечних, орієнтуючись на такі основні стратегічні напрями.

Перший — досягнення макроекономічної стабільності, стримування інфляції та інфляційних очікувань, реалізація послідовного курсу на детінізацію економіки за допомогою адміністративних й економічних засобів з тим, щоб створити передумови для наповнення соціальних фондів і формування реального прожиткового мінімуму для населення країни. Державні органи управління повинні концентрувати зусилля на створенні необхідних інституціональних умов для легальної продуктивної економічної діяльності та скороченні сегментів тіньової, соціально шкідливої економічної діяльності.

Другий — розвиток продуктивних форм соціальної взаємодії, соціально етичного підприємництва з метою підвищення вартості робочої сили і захисту інтересів найманих працівників, досягнення компромісних рішень між капіталом і працею. Необхідно забезпечити дієвий захист інтересів найманих працівників профспілковими об'єднаннями, які здебільшого виконують адміністративні функції, а органи виконавчої влади фактично підтримують роботодавців, які останнім часом неодноразово виступали проти чергового підвищення мінімальних соціальних стандартів.

Третій — через програмні механізми, прямий державний контроль активізувати виконання важливих соціальних функцій роботодавцями, зокрема тих, які пов'язані з покращенням санітарно-гігієнічних умов праці, подолавши тим самим ситуацію, коли при-

ватний капітал, намагаючись максимізувати прибуток, нерідко повністю ігнорує соціальні завдання. Потребує посилення соціальної відповідальності керівників підприємств усіх форм власності, профспілкових об'єднань за своєчасну оплату трудових послуг найманих працівників на основі введення до чинного трудового законодавства додаткових регламентуючих норм та більш жорстких економічних санкцій відносно суб'єктів господарювання, які за умов успішної фінансово-господарської діяльності порушують встановлений трудовим законодавством порядок оплати праці.

Четвертий напрям — поступова адаптація чинного українського трудового законодавства до міжнародних норм у частині методики визначення прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати, надання соціальних допомог. В Україні необхідно досягти впорядкованості чинної системи надання соціальних допомог, уніфікувати регламентуючі документи і скоротити їх кількість, переглянути переліки пільгових категорій населення за професійною ознакою. Кінцевою метою має бути підвищення реальних трудових доходів населення від легальної та високопродуктивної зайнятості, зменшення необґрунтованої їх диференціації між найзаможнішими та найбіднішими верствами населення, яка, за різними оцінками фахівців, знаходиться у діапазоні від 1: 30 до 1: 100.

Слід акцентувати увагу на тому, що реформування системи оплати праці та соціальної підтримки населення слід здійснювати у контексті загальноекономічних реформ з урахуванням низького рівня життя населення, посилення його майнового розшарування та обмежених економічних можливостей щодо зростання реальних доходів у період економічної рецесії. Нагальні проблеми у цій сфері, які потребують першочергового вирішення, можна звести до таких: відсутність дієвого механізму оцінки матеріального становища та реальних доходів претендентів на соціальну підтримку, яка здійснюється фактично в залежності від статусу особи, а не від реальної потреби у цьому захисті; реалізація програм соціальної підтримки населення не забезпечує стабільності їх матеріального становища; територіальні відділи соціального захисту, центри соціальної допомоги для дітей і молоді відчувають кадровий дефіцит профільних спеціалістів, насамперед у сільській місцевості; система соціальної підтримки населення не відповідає стандартам соціального захисту країн ЄС.

Причини виникнення цих проблем добре відомі — це відсутність єдиної концепції та стратегії реформування соціальної підтримки населення, неспроможність економіки забезпечити виконання соціальних зобов'язань держави на належному рівні,

непослідовність політики соціальної підтримки населення, здійснюваної різними урядами.

Підвищення ефективності соціальної політики в контексті завдань обмеження бідності повинно передбачити інтеграцію зусиль і ресурсів держави, бізнесу та населення у формуванні та реалізації нових проектів, а також створення благодійних фондів, розвиток волонтерства на регіональному рівні, активізацію діяльності громадських об'єднань, посилення соціальної відповідальності бізнесу.

Отже, йдеться про необхідність модернізації сучасних методів формування та реалізації державної соціальної політики у напрямі зростання її гнучкості, зміщенні акцентів з регламентуючих та обмежуючих заходів — на стимулюючі. Враховуючи перспективність розвитку підприємництва в країні як найбільш активного господарюючого агента, яке в межах встановлених державою соціально-економічних пріоритетів та з урахуванням власних інтересів визначає такі основні соціальні параметри, як умови використання робочої сили, формування її доходів, забезпечення професійно-кваліфікаційного зростання, слід на державному рівні активно стимулювати його до ефективного виконання цих соціальних завдань.

На жаль, на відміну від світової практики, формування сучасної соціальної політики відбувається в Україні емпіричним шляхом, тобто через пристосування до економічної ситуації, що склалася, а не через ґрунтовне відпрацювання усіх її стратегічних та тактичних напрямів, основних структурних складових та конкретних інструментів з передбаченням можливих наслідків здійснюваних змін. В умовах циклічного розвитку економіки, необхідності обмеження сфери бідності населення активна державна соціальна політика повинна все-таки мати більш високий рівень цільової спрямованості, враховуючи посилення процесів диференціації та індивідуалізації трудової діяльності, значної регіональної та галузевої сегментації сформованої системи ринків, зростання територіальної мобільності робочої сили.

Арсенал сучасної соціальної політики повинен збагатитися принципово новими антикризовими важелями, орієнтованими на зменшення довготривалого та прихованого безробіття, неповної та неформальної зайнятості населення, підтримку і сприяння соціальній адаптації проблемних категорій населення, звуження сфери бідності серед працюючого населення, створення умов для реалізації трудового потенціалу населення. Важливо забезпечити розширення спектру превентивних профорієнтаційних послуг особам, що вивільняються з виробництва за ініціативою робото-

давців; підвищити рівень інформованості населення з питань трудового законодавства, участі у громадських роботах, працевлаштування в інших регіонах країни.

На регіональному рівні можливості підвищення ефективності соціальної політики визначаються сукупністю таких умов і факторів: демоекономічними особливостями відтворення населення та його працездатної частини як основи формування трудового потенціалу; інвестиційним потенціалом регіону, специфікою його відтворювальної структури; наявною системою робочих місць та змінами в їх територіально-галузевій структурі; рівнем розвитку підприємницьких структур та місткістю щодо працевлаштування незайнятої робочої сили; рівнем грошових доходів зайнятого населення та оплати праці найманих працівників, співвідношенням заробітної плати та соціальних трансфертів; якісним складом робочої сили та можливостями господарюючих суб'єктів забезпечити зростання професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили.

Висновки. У зв'язку з циклічними коливаннями ринкової кон'юнктури повинен постійно розширюватися спектр основних управлінських функцій щодо забезпечення належної траєкторії соціального розвитку, високої якості соціальних послуг, психологічної адаптації населення до нестабільних умов господарювання. Необхідним є наукове опрацювання нових методологічних та методичних підходів до формування та реалізації соціальної політики з урахуванням потреби мінімізації проявів бідності в країні. Використання диференційованого підходу до формування такої політики дасть змогу розробити та реалізувати ефективні соціальні програми, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили на зовнішньому та внутрішньому ринку праці. Враховуючи ці обставини, необхідно активізувати здійснювану соціальну політику на таких засадах:

забезпечення системного підходу до формування і реалізації визначених завдань, методів, напрямів соціальної політики з урахуванням економічних циклів та системних перетворень на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях;

підпорядкованість цілей, орієнтирів та важелів сучасної соціальної політики, здійснюваної на різних рівнях управління, стратегічному завданню;

обмеженню бідності, їх інтегрованість на державному, регіональному та локальному рівнях, формування структурно цілісного та несуперечливого механізму реалізації;

скоординованість зусиль усіх суб'єктів соціальної політики, насамперед, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування

з метою досягнення високих соціальних результатів економічної діяльності та зниження соціальної напруги;

постійний моніторинг та оцінка наслідків здійснюваних соціальних перетворень, передбачення можливих соціальних ризиків та оцінка ефективності одержаних результатів.

Література

1. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / С.І. Бандур, Т.А.Заяць, В.І. Куценко та ін. — Черкаси: Брама-Україна, 2006. — 620 с.

2. Соціальні індикатори рівня життя населення. — К.: Держкомстат України, 2009. — 220 с.

3. Статистичний збірник «Регіони України». Ч.1. — К.: Держкомстат України, 2009. — 369 с.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2010 р.

УДК331.108:322.4

Т. П. Збрицька,

Г. О. Савченко,

канд. екон. наук, доц., ОДЕУ, ДонНУ

HR-БРЕНДИНГ, ЯК ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

АНОТАЦІЯ. У статті визначено основні причини, переваги та недоліки застосування компаніями HR-брендингу у сфері управління персоналом, розглянуто основні етапи розроблення та реалізації HR-брендингу, методичні підходи до обґрунтування доцільності його використання як запоруки успішної кадрової політики.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Бренд, імідж компанії, управління персоналом, HR, HR-брендинг, роботодавець, ринок праці, кадрові технології.

АННОТАЦИЯ. В статье определены основные причины, преимущества и недостатки применения компаниями HR-брендинга в сфере управления персоналом, рассмотрены основные этапы разработки и реализации HR-брендинга, методические подходы к обоснованию целесообразности его использования как залогов успешной кадровой политики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: бренд, имидж компании, управление персоналом, HR, HR-брендинг, работодатель, рынок труда, кадровые технологии.

The SUMMARY. In article principal causes, advantages and lacks of application by companies Hr-brendinga in sphere of management of the personnel are defined, the basic development cycles and realisations HR-brendinga,